

عکاسی

فتو مونتاز

(۲)

هادی شفائیه

فتو مونتاز به وسیله دکوپاژ (بریدن و چسباندن)

ساده‌ترین روش فتو مونتاز عبارتست از بریدن قسمت‌هایی از دو یا چند عکس و چسباندن آنها در یک کمپوزیسیون جدید. گرچه این طریقه در اساس ساده‌ترین راه‌هاست، اما اجرای آن مستلزم مهارت و مخصوصاً ظریف‌کاری است. مثال‌هایی که میتوان ذکر کرد بی‌شمار است و تخیل خوانندگان میتواند تعداد بیشتری نیز بیافریند؛ اگر عکس یک نفر را که سرپا ایستاده است از تصویری بریده و روی عکس دیگری که در زیر نور خورشید از منظره‌بی گرفته شده است بچسبانیم، شخصی را نشان خواهد داد که سایه خود را از دست داده است.

ساده‌ترین کارها بریدن کله یک نفر و چسباندن سر شخص دیگر به جای آن است. نظیر چنین تصاویری را در مجلات به وفور مشاهده کرده‌اید. در این نوع فتو مونتاز به خط برش دور عکس‌ها باید دقت کرد و از هر رتوش در این مورد باید بهره گرفت. کمی رنگ سفید (گوآش سفید مخصوص رتوش) برای سفیدی‌ها، اندکی مرکب چین برای سیاهی‌ها، مخلوطی از دوده سیاه و گوآش سفید برای خاکستری‌ها و یک فرچه رتوش و وسائل کار را تشکیل میدهد. بکار بردن مدادهای رتوش که از گرانبه سفت ساخته میشود نیز امکان دارد اما مشکل‌تر و دقیق‌تر است و تمرین و آموزدگی بیشتری لازم دارد. در هر حال با دقت و ظرافت زیاد باید کار کرد و همیشه کارهای مونتاز و رتوش را روی عکس بزرگتری انجام داد و سپس آنرا کوچک کرد.

در انتخاب و برش تصاویر کمی تردستی و اندکی مهارت

نخستین اندیشه یک عکاس معمولاً عبارتست از جستجوی موضوعی جالب که پس از یافتن به ترکیب و کادربندی آن میپردازد. اما، آماتور فتو مونتاز که از این رسم و قاعده پا فراتر میگذارد و سنت‌شکنی میکند خود موضوع خویش را به وجود میآورد و بدان شکل می‌بخشد. لازم است که عناصر کمپوزیسیون را جمع‌آوری کند، زیرا خود اوست که باید این کمپوزیسیون را خلق کند. بدین منظور او باید از قدرت تخیل بهره گیرد، موضوعی را که به فکرش رسیده است پیرو راند و بارور کند و آنرا برپا سازد. همین‌هاست که جاذبه خاصی به این روش و اسلوب می‌بخشد. یکی دیگر از نکات جالب فتو مونتاز تنوع بی‌پایان امکانات آن است.

پیش از آغاز مطلب بیفایده نخواهد بود اگر تعریفی در مورد «فتو مونتاز» به عمل آید: تحت این اصطلاح، عناوین مختلفی را که همگی صحیح‌اند اما با هم اختلاف دارند میتوان جمع کرد. فتو مونتازی که مورد بحث ماست عبارتست از «جمع‌آوری عناصر مختلف و مجزا در یک تصویر به وسیله یک روش عکاسی».

برحسب این تعریف، چند نوع فتو مونتاز امکان دارد که یکایک به توضیح آنها خواهیم پرداخت. واضح است که در این مختصر، چنین موضوع وسیعی را نمیتوان بطور مفصل بیان کرد. از اینرو به توضیحاتی دربارهٔ اساس آنها، با مثال‌هایی چند اکتفا خواهد شد. قوهٔ تخیل خوانندگان بقیه کار را برعهده خواهد گرفت و سهولت پیشرفت آنها را در این راه فراهم خواهد ساخت.

پیش از همه به معمول‌ترین طریقه‌های فتو مونتاز می‌پردازیم:



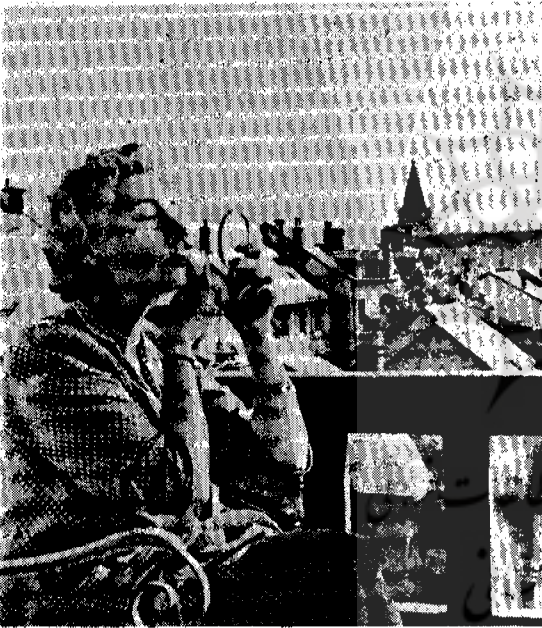
لازم است. مثلاً، اگر بخواهیم سر حیوانی را که دارای یال‌های ظریف است بر روی تنه انسانی قرار دهیم نباید سر حیوان را از عکس جدا کرد زیرا با تمام دقتی که به کار برده شود تارهای یال را نمیتوان باقیچی تعقیب کرد. برعکس تصویر انسان را که دارای خطوط ساده‌تر است باید بریند و زیر سر حیوان قرار داد. این موضوع میتواند یک قاعده عمومی شود، بدینگونه که: در یک مجموعه دکوپاژ همیشه قسمتهایی که بریدن و جدا کردن آنها ساده‌تر و راحت‌تر است بریده شود و بر روی تصویر ترکیب شدنی انتقال یابد، نه برعکس.

یک فتومونتاز جالب بسیار ساده عبارت است از ایجاد برشی در یک تصویر به کمک تیغ ریش‌تراشی و خارج کردن تصویری دیگر از زیر آن. مانند شخصی که در پشت درخت مخفی شده و تنها سرش نمایان است. برای این منظور، از یکسو تصویر شخص مذکور را داریم و از سوی دیگر تصویر منظره‌یی که درختی در پلان اول آن دیده میشود. ابتدا آن شخص را دور تا دور بریده و از بقیه عکس جدا میکنیم، سپس برشی در امتداد تنه درخت ایجاد کرده و سر شخص را از زیر آن برش به بیرون می‌لغزانیم و بدینگونه، تا حدی که لازم است، میتوانیم سر و تنه را از مخفی‌گاه خارج سازیم. یک نقطه چسب و چند دقیقه قرار دادن تصویر در زیر کتابی سنگین آنرا کاملاً صاف و مسطح خواهد کرد.

طرز اجرای مونتاز هرچه باشد، پس از اتمام کار آنرا در زیر نور کاملاً پخش شده باید قرار داد و عکس نهایی را از آن گرفت تا امکان چاپ‌های مجدد به دست آید. برای ایجاد نور پخش شده یا از دولامپ فلورسنت (یکی در هر طرف) و یا

از چهار لامپ شیری (دوتا در هر طرف) استفاده میشود. اینک، مجموعه ترکیب شده حاضر است و چیزهای باقی مانده جز عکسبرداری از آن تا نکاتیف نهایی به دست آید.

برای مبتدی‌ها میتوان مثالی داد که بسیار آسان است و با اولین آزمایش‌ها میتوانند از آن نتیجه بگیرند: میخواهیم منظره زیبایی را از پنجره اتاقمان نشان دهیم. کسانی که در آپارتمان



زندگی میکنند چنین آرزوئی را بارها در خود احساس کرده اند و خواسته اند که از پنجره اتاق شان به جای دیوار روبرو منظره زیبای دریا، جنگل یا کوهستانی در برابر چشمانشان باشد. فتومونتاژ چنین آرزویی را به راحتی برآورده میکند. برای اینکار، بدون نگرانی از آنچه از پنجره اتاق دیده میشود، با نور صحیح و محاسبه شده عکسی از اتاق بگیرید که دکور داخل به خوبی در آن دیده شود. از این عکس یک آگراندیسمان خوب تهیه کنید، با یک تیغ خود تراش داخل هر یک از شیشه های پنجره را به دقت ببرید، دور بریدگی ها را در صورت لزوم با قلم مو به رنگ خاکستری یا سیاه رنگ کنید، این عکس را روی تصویری از منظره دلخواه (کوهستان، دریا، جنگل و غیره) قرار دهید و از مجموعه آن عکس جدیدی بگیرید و بدینگونه در آلبوم عکس ها بتان تصاویر خیال و تصورات خود را از پنجره اتاق تان تماشا کنید.

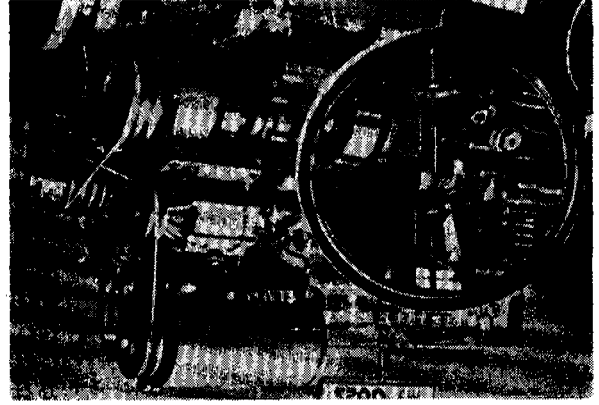
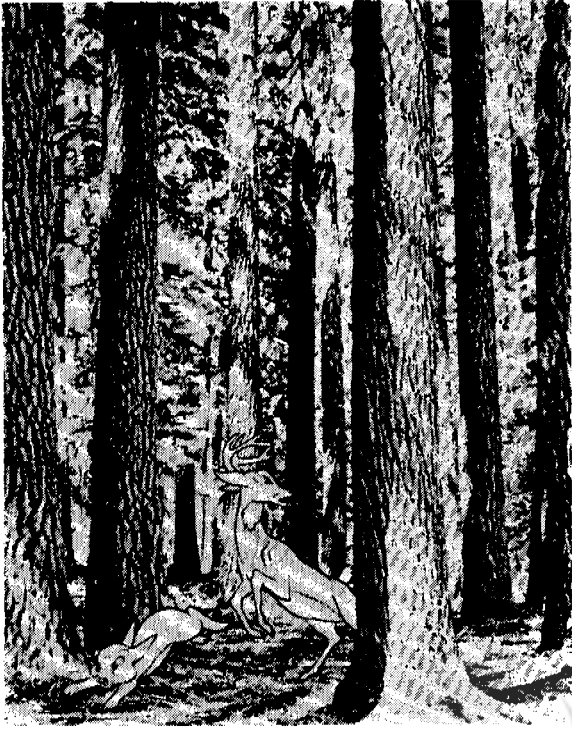
عناصر مختلف یک تصویر معین

اگر از تصویر شخصی که سر یا ایستاده است در دو اندازه متفاوت آگراندیسمان شود، با قراردادن سر یکی در روی بدن دیگری میتوان دو تصویر جدید به دست آورد که در یکی سری کوچک بر روی بدنی بزرگ دیده میشود و در دیگری یک سر بزرگ بر روی اندامی کوچک.

با همین روش میتوان تصویری تهیه کرد که یک نفر سر خودش را به دست گرفته و به آن تماشا میکند. یا شخصی یک سینی در دست داشته باشد که در داخل آن خودش در اندازه

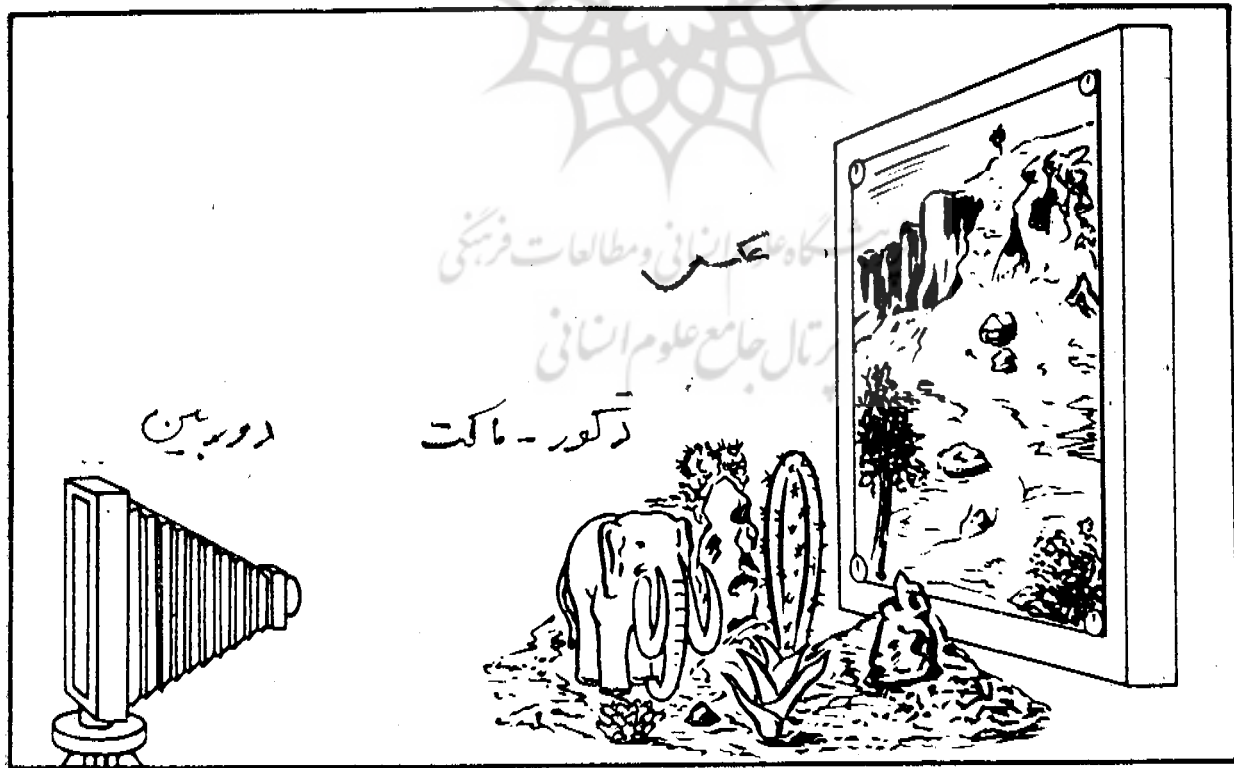
بسیار کوچک دیده میشود.

از این طریق، در تهیه تصاویر تبلیغاتی به خوبی میتوان استفاده کرد؛ مثلاً، اگر لازم باشد قسمتی از یک دستگاه مورد دقت و توجه قرار گیرد، کافی است در روی تصویری از مجموعه دستگاه، عکس یک ذره بین مونتاژ شود که در داخل آن قسمت مورد نظر در اندازه بزرگتری چاپ شده باشد. در این صورت چنان به نظر خواهد آمد که آن قسمت از پشت ذره بین دیده میشود.



ترکیب عکس با طرح

با ترکیب یک عکس و یک طرح و یا یک کاریکاتور ، به آسانی و بی مشکلات میتوان فوتومونتاژی تهیه کرد. چیزی ساده تر و راحت تر از چسباندن یک پرتره بر روی یک طرح و یا قراردادن یک کاریکاتور بر روی صورت یک عکس نیست. بدینگونه نتایج بسیار مضحک و خنده دار به دست خواهد آمد. مثلاً میتوانید کتاب داستان های کودکان را که مربوط به حیوانات است با فوتتاژ عکس های فرزندان خود محور کنید.



ترکیب عکس با سیلوئت‌های بریده شده

یک سیلوئت ساده بریده شده (سیاه یا سفید) که با یک عکس ترکیب شود میتواند مدل‌های جالب و زیبایی برای فتومونتاز باشد. این روش نیز در کارهای تبلیغاتی بسیار مورد استفاده دارد. در روی نواحی تیره با استفاده از کاغذ سفید و در قسمت‌های روشن با بهره‌گیری از کاغذهای سیاه میتوان سیلوئت‌های متمایزی قرار داد و از مجموعه آن عکسی گرفت.

چند راهنمایی برای گرفتن عکس نهایی

در انواع گوناگون که تا بدینجا شرح داده شد، از مجموعه‌یی که با چسباندن قطعات مختلف تهیه شده است بالاخره باید عکسبرداری شود تا نکاتیف نهایی به دست آید. برای حصول نتیجه بهتر، لازم است به نکات زیر توجه داشت:

۱- دور تا دور قطعه‌یی که باید چسبانده شود از طرف پشت به وسیله سباده ظریف لازم است نازک گردد.

۲- پیش از چسباندن قطعات، محل آن‌ها باید به خوبی تعیین شود. حتی از این چسباندن میتوان صرف نظر کرد.

۳- روی مجموعه‌یی که چسبانده شده یا قطعات آن بطور آزاد قرار گرفته است یک شیشه تمیز و نسبتاً ضخیم باید گذاشت تا انطباق کامل بین تصویر اصلی و قطعات انجام گیرد. بهتر است دور این شیشه سباده شود تا از بریدن دست جلوگیری گردد.

۴- از یک نور کاملاً پخش شده باید استفاده کرد، بطوریکه همه جا یکنواخت روشن باشد. این نور بهتر است در چهار گوشه به تصویر بتابد و با سطح کار زاویه ۴۵ درجه تشکیل دهد تا هیچگونه انعکاسی به وجود نیاید.

۵- بالاخره، وقتی همه چیز با دقت حاضر شد، با دیافراگمی متوسط (۵۶ تا ۱۱) از مجموعه عکسی گرفته میشود. با دیافراگم‌های خیلی باز و یا خیلی بسته احتمال دیده شدن محل‌های انطباق وجود دارد.

فتومونتاز با قراردادن اشیای در جلوی یک تصویر

انتخاب یک عکس به عنوان زمینه (Fond) و اشیای کوچکی که با آن عکس هماهنگی داشته باشد، قرار دادن این اشیاء در جلوی عکس مزبور و آماده ساختن دکوری مناسب معمول‌ترین انواع فتومونتاز از این ردیف به‌شمار میرود.

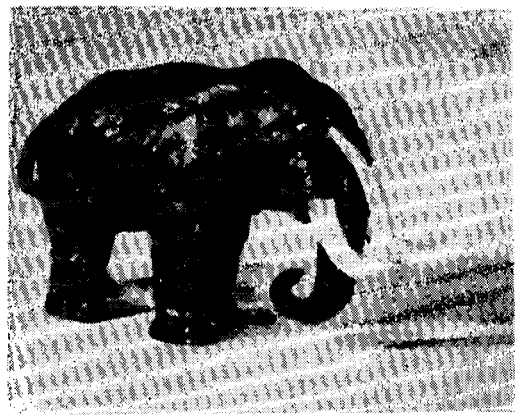
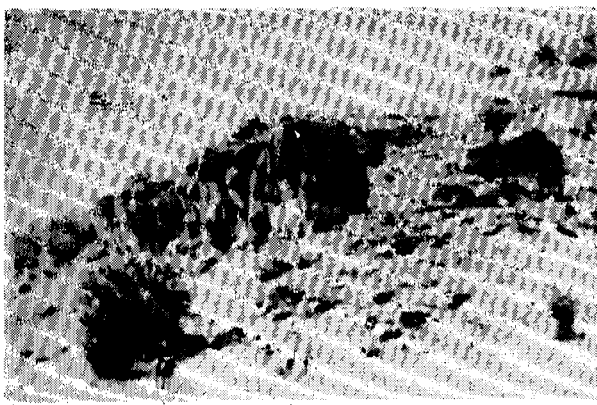
اکثراً، در خانه، بر روی میز و یا کف اتاق این کار را به راحتی میتوان انجام داد و از لحاظ نور نیز به دلخواه انواع گوناگون آنرا ایجاد کرد. در بیرون از اتاق، با نور روز، بهتر است در هوای ابری کار کرد تا بهترین نتیجه به دست آید، زیرا در این موقع است که نور پخش شده فضا را از هر طرف روشن میکند و اکثراً تصویر حاصل، مسطح و بدون برجستگی میگردد. با آفتاب درخشان سایه‌ها اغلب شدیدند و نتیجه کمتر

طبیعی است و با آنچه انسان انتظار دارد مطابقت پیدا نمیکند. در اتاق، برای تنظیم دکور وقت و آزادی کامل وجود دارد و با صبر و حوصله کافی امکان بررسی همه اطراف و جوانب موجود است. خاک دکور را از شن تمیز و الک شده میتوان تهیه کرد. بهتر است از الک‌هایی با گشادگی‌های متفاوت استفاده گردد تا دانه‌هایی با اندازه‌های کوچک و بزرگ به دست آید و در موارد لازم از انواع مختلف آن به کار رود. چند قطعه سنگ که از لحاظ شکل به دقت انتخاب شده باشد نیز بسیار مفید خواهد بود. اسباب بازی بچه‌ها (از قبیل سربازهای کوچک سربی یا پلاستیکی، حیوانات کوچک پلاستیکی، ترن‌ها، عروسک‌ها و غیره) از اشیای بسیار لازم است. وقتی دکور حاضر شد نوبت تنظیم نور میرسد: با یک لامپ پشت جیوه‌یی عکاسی (اصطلاحاً آنها را لامپ‌های شش ساعته میگویند) در زاویه‌یی که شباهت به نور خورشید داشته باشد آنرا باید روشن کرد. اگر این لامپ خیلی بالای دکور باشد شباهت به وسط روز خواهد داشت و در صحنه‌یی که شبیه مناطق حاره باشد احساس گرما از آن خواهد شد. برعکس، اگر نور از خیلی پایین و به‌طور مایل به دکور بتابد ساعت‌های اول و آخر روز و یا نواحی سردسیر را نشان خواهد داد. این جزئیات اهمیت فراوان دارد و هیچیک نباید ندیده گرفته شود و از نظر دور بماند.

در مدت عکسبرداری، که با دوربین سوار بر سه‌پایه انجام میگردد، میتوان موضوع را به‌طور دابل نور داد که نتیجه آن تقریباً همواره موفقیت‌آمیز است. بدین منظور یا از دو لامپ استفاده میشود که یکی از آنها در جایی ثابت است و دیگری در مدت گرفتن عکس در بالای دکور حرکت داده میشود، و یا با یک لامپ که در نصف مدت عکسبرداری ثابت نگهداشته میشود و در نصف دیگر به حرکت درمی‌آید. این روش سبب میشود که با وجود سایه‌های لازم در نواحی گوناگون، از شدت آنها کاسته شود و جزئیات در این قسمت‌ها به خوبی دیده شود.

عکسبرداری از چنین موضوعات با زمان‌های طولانی انجام میگردد، زیرا دوربین در فاصله نزدیک است و برای ایجاد میدان وضوح کافی لازم است از دیافراگم کاملاً بسته استفاده شود. به همین سبب دوربین حتماً روی سه‌پایه قرار میگردد.

دوربین‌های رفلکس برای این منظور ترجیح دارد که تنظیم فاصله در آنها بر روی شیشه تار انجام میگردد و برای فاصله‌های نسبتاً نزدیک تنظیم میشود تا دیافراگم بسته بتواند زمینه عکس را نیز واضح بگیرد. البته این قاعده کلی نیست و در بعضی موارد میتوان زمینه را کمی محو گرفت تا پرسپکتیو و عمق به تصویر داده شود.



فتومونتاژ مستقیم

تحت این عنوان، تصاویری قرار میگیرند که فقط از راه عکاسی، یعنی بدون لزوم تهیه یک ورقه دکوپاژ و یا ماکت صحنه، نظیر آنچه تا بدینجا توضیح داده شد، تصویری تهیه شود.

تصاویر گرفته شده بر روی هم در یک فیلم

کسانی که دوربین ساده دارند و پس از گرفتن یک عکس، بر اثر فراموشی فیلم را عوض نکرده اند، حتماً برایشان پیش آمده که عکس بعدی را نیز روی همان فیلم گرفته باشند. در نتیجه این فراموشکاری معمولاً دو تصویر خود را از دست داده اند، اما گاهی نیز پیش آمده است، که به کمک تصادف، تصویر مرکب به دست آمده جاذبه غیر قابل انکار ارائه کرده است.

اگر بخواهیم زحمت چنین آزمایشی را به خود بدهیم، اما این بار آگاهانه و با انتخاب دومی موضوعی که عمداً میخواهیم روی هم قرار گیرد و با در نظر گرفتن ارزش و اهمیتی که به هر یک از آن داده شود میتوانیم تصاویر مرکب بسیار جالب تهیه کنیم. مانند:

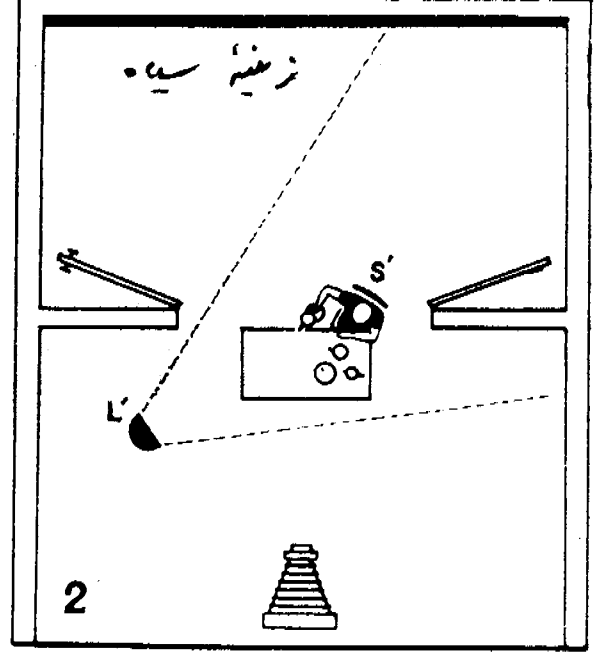
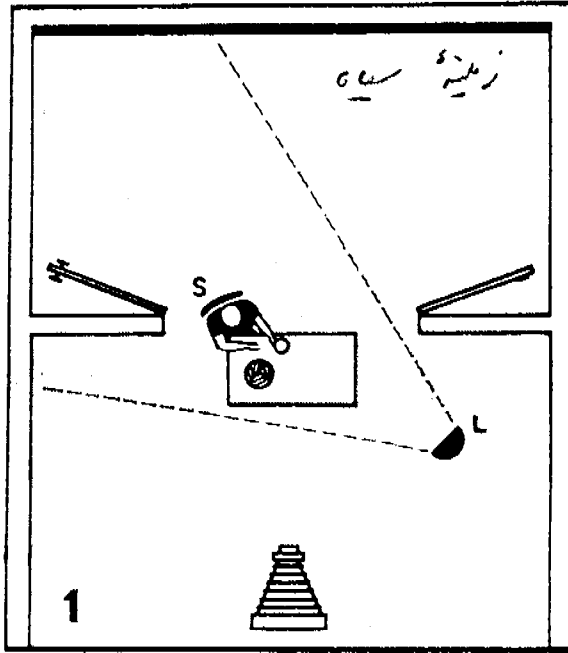
- یک چهره بر روی آب موج دار.
 - شخصی که سر خود را میان دودستش گرفته و در حال اندیشه و خیال است و در پایین عکس موضوع خواب و خیالش دیده میشود.
 - ظهور یک شیخ.
 - تصویر دوبل از یک نفر در آینه.
- و غیره . . .

چنین تصاویری برای آنکه جالب و خوب باشند بیشک توجه و دقت زیاد و تکنیک خوب لازم دارند. نباید فراموش کرد که سیاهی های تصویر اول برای بار دوم قابل تأثیرند اما نواحی روشن تصویر اول در بار دوم یا چیزی به خود نخواهند پذیرفت و یا خیلی کم و بد آنرا خواهند گرفت. تکنیک دیگری که در حقیقت یکی از انواع همین طریقه

است عبارت از تصویر دوبل میباشد. مثلاً از یک بچه میتوانیم دو تصویر بگیریم که در یکی میگیرید و در دیگری می خندد. بدین منظور، بچه را در جلوی زمینه تیره (مانند پارچه سیاه و یا دری که به یک اتاق تاریک باز میشود) قرار داده در روی شیشه تار دوربین آنرا چنان باید تنظیم کرد که در نصفی از کادر واقع شود (مثلاً چپ) و در حال خنده عکس گرفت. سپس او را در طرف دیگر (طرف راست) جای داده در حال گریه عکس دوم را با نصف الی یک درجه دیافراگم بازتر باید گرفت. پس از ظهور و چاپ دیده خواهد شد که در یک عکس همان بچه در حال گریه و خنده رو در روی هم یا کنار هم قرار دارد.

به همین طرز میتوان عکسی تهیه کرد که در یک تصویر، دونفر که در حقیقت جز یک نفر نیستند، یکی برای دیگری چائی میریزد.

طرز کار: اگر دو اطاق داشته باشیم که از وسط دری آنها را به هم دیگر متصل کند شخصی در بین این در می نشیند، یک میز با دو فنجان و یک قنددان در جلوی او گذاشته میشود و دوربین در جایی قرار میگیرد که تمام این صحنه را ببیند. شخص قوری را روی یکی از فنجانها به دست میگیرد، او در پشت میز است و نباید چیزی را ببوشاند (مثلاً قوری یا بازوی شخص فنجان به دست را) یک لامپ بطوریکه در شکل دیده میشود صحنه را روشن میکند. از یک فلاش نیز میتوان استفاده کرد. این لامپ چنان باید قرار گیرد که شخص و میز و قسمت



روشن کردن سیگار خودش، بازی ورق یا شطرنج و دیگر حالات عکاسی کرد.

تهیه چنین تصاویر دوبل، روی زمینه سیاه، بسیار ساده و آسان است و استفاده از فلاش آنرا ساده تر و راحت تر نیز میکند. باین راه میتوان تصاویر اشباح و رؤیاها را گرفت. در این موارد تصویری را که مربوط به اشخاص واقعی است با نور صحیح و آنچه را که رؤیا و یا شبح خواهد بود با دیافراگم بسته تر و یا سرعت بیشتر باید گرفت تا در تصویر نهایی تیره تر و کم رنگ تر دیده شود.

گرفتن عکس از یک شعله، شمع یا یک لامپ با دوبار نور دادن نیز به همین تکنیک وابسته است. در این موارد با ثلث زمان کل لازم، درحالی که شمع یا لامپ روشن است، یک بار عکس گرفته میشود و پس از خاموش کردن و نور دادن به آن (به کمک منبع نور دیگر) با دوسوم زمان کل دوباره عکسی گرفته میشود.

عکسبرداری های متوالی

در این روش که شباهتی به تکنیک قبلی دارد از یک موضوع دو و یا چندین تصویر در روی یک فیلم گرفته میشود بطوری که به نظر میرسد حالت های متفاوت یک موضوع در زمان های مختلف ضبط و ثبت شده است.

مثلاً از یک بادبزن برقی چهارپر، یکبار در حال ثابت با دیافراگم بسته و سرعت کم عکسی گرفته میشود و بار دیگر با دیافراگم باز و سرعت زیاد در حال حرکت پرها عکس دیگر. در این عکس پرها کمی محو خواهند بود و به شکل دایره کشیدگی پیدا خواهند کرد.

با همین روش از شخصی میتوان با چندبار عکس گرفتن مانند مجسمه های هندی بازوان متعددی نشان داد.

چپ زمینه را روشن کند (مخصوصاً دقت شود طرف راست را که باید در تاریکی بماند روشن نکند).

پس از گرفتن عکس اول، بدون دست زدن به میز و آنچه در رویش وجود دارد و همچنین عناصر ثابت دکور، شخص را از موقعیت S به S' و لامپ را از L به L' تغییر محل بایده داد. در اینجا شخص می نشیند و حالت تشکر به خود میگیرد (شخص و صندلی هر دو تغییر محل داده اند) لامپ در موقعیت جدید، صحنه را با قسمت راست زمینه روشن میکند. بدینگونه نتیجه کامل خواهد بود: دونفر که در حقیقت یک نفرند در عکس دیده میشود که یکی به دیگری خدمت میکند و چائی میریزد و دیگری تشکر میکند.



واضح است که عناصر ثابت مانند میز و فنجان ها دوبار نور دیده اند ولی این مسئله چندان تأثیری در تصویر نهایی نخواهد داشت، در صورت لزوم صورت شخص را میتوان بیشتر نور داد و میز را در ناحیه کم نورتری گذاشت تا هر دو مساوی و یکسان باشند. تغییر محل نور اثر نامطلوبی نخواهد داشت. با این روش میتوان یک نفر را در حال صحبت با خودش،